

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “วิถีชีวิตของครัวเรือนประมงพื้นบ้าน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของครัวเรือนประมงพื้นบ้านในด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ในครัวเรือนและเครือญาติ และด้านความเป็นอยู่ และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประมงพื้นบ้านที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรสัตว์น้ำแตกต่าง คือ พื้นที่อ่าวไทยกับพื้นที่ทะเลสาบสงขลา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่อ่าวไทย บ้านบ่ออิฐ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 92 ครัวเรือน กับพื้นที่ทะเลสาบ บ้านท่าเสา ตำบลสิงหน้อง อำเภอลำพูน จังหวัดสงขลา 120 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 212 คน ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม

ผลการศึกษา วิถีชีวิตของครัวเรือนประมงพื้นบ้าน ด้านการทำมาหากิน หรือการทำประมง ระหว่างพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน พบว่า ทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันในด้าน ช่วงเวลาในการทำมาหากิน ระยะทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการทำประมง ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการทำประมง รวมถึงการลงทุนในการทำประมง แต่สิ่งที่ไม่แตกต่างกันคือลักษณะการขายสัตว์น้ำส่วนใหญ่ทั้งสองพื้นที่จะขายกับเจ้าแม่ผู้รับซื้อสัตว์น้ำในชุมชน

วิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครัวเรือนและเครือญาติ ทั้งสองพื้นที่มีทั้งที่แตกต่างและเหมือนกัน ในส่วนที่แตกต่างกันคือ ในด้านบทบาทของสมาชิกในครัวเรือนที่ร่วมทำประมงกับหัวหน้าครัวเรือนพบว่า ผู้หญิงหรือภรรยาในพื้นที่ท่าเสาจะมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าพื้นที่บ่ออิฐ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางทะเลและทรัพยากรสัตว์น้ำแตกต่างกัน กล่าวคือ ในพื้นที่บ่ออิฐมีคลื่นลมแรงกว่าพื้นที่ท่าเสา รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำมีขนาดใหญ่และมีน้ำหนักกว่า จึงไม่เหมาะกับสภาพร่างกายของผู้หญิงมากนัก

สำหรับในส่วนที่เหมือนกัน พบว่า ในด้านเศรษฐกิจซึ่งในที่นี้หมายถึงการออกทำประมงไม่ว่าจะพื้นที่บ่ออิฐและพื้นที่ท่าเสาน้ำที่ดังกล่าวเป็นของหัวหน้าครัวเรือน สำหรับบทบาทในการขายสัตว์น้ำที่ได้จากการทำประมง รวมถึงการรับผิดชอบงานบ้านพบว่าทั้งพื้นที่บ่ออิฐและพื้นที่ท่าเสาส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของภรรยา

วิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของครัวเรือนประมงพื้นบ้านทั้งสองพื้นที่ พบว่า ทั้งสองพื้นที่มีสภาพความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แม้มีสภาพแวดล้อมและ

อิฐจะมีบ้านเรือนที่ก่อสร้างด้วยวัสดุที่แข็งแรงและมีชีวิตกว่าในพื้นที่ท่าเสา แต่บ้านเรือนส่วนใหญ่ของทั้งสองพื้นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ทะเล และวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือนเหมือน ๆ กัน แม้จะแตกต่างกันบ้างตามฐานะ

สำหรับอาหารที่ใช้บริโภคในครัวเรือน ส่วนใหญ่ในพื้นที่บ่ออิฐ บริโภคอาหารที่ได้จากการทำประมง บางครั้งก็มีการถนอมอาหารไว้รับประทานหรือเพื่อขายด้วย เช่น การทำปลาเค็ม ปลาตากแห้ง ส่วนในพื้นที่ท่าเสาจะบริโภคอาหารที่ได้จากหลาย ๆ แหล่ง เพราะการจับสัตว์ส่วนใหญ่ในพื้นที่ท่าเสาได้ในปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการถนอมอาหารไว้บริโภค ยังพบว่าครัวเรือนชาวประมงพื้นบ้านทั้งสองพื้นที่จะมีการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงไว้บริโภค สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันมากคือเป็ดเทศ ไก่

ส่วนในด้านน้ำดื่มน้ำใช้ในครัวเรือนประมงพื้นบ้านสองพื้นที่มีความแตกต่างกัน โดยพบว่าพื้นที่บ่ออิฐส่วนใหญ่ใช้และดื่มน้ำประปา ทั้งนี้เพราะว่าในพื้นที่บ่ออิฐเป็นดินทรายยากแก่การขุดบ่อน้ำไว้ใช้ แต่ในพื้นที่ท่าเสามักจะใช้น้ำบ่อและดื่มน้ำฝน

สำหรับด้านสุขภาพ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนทั้งพื้นที่บ่ออิฐและพื้นที่ท่าเสา โดยส่วนใหญ่มีร่างกายที่แข็งแรงไม่ค่อยจะเจ็บป่วย หากมีการเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรืออนามัย

ด้านการคมนาคมติดต่อนั้นพบว่า ในพื้นที่บ่ออิฐมีถนนหนทางที่สะดวกกว่าถนนหนทางในพื้นที่ท่าเสา สำหรับยานพาหนะที่ใช้ในครัวเรือนประมงพื้นบ้านทั้งสองพื้นที่ พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นรถจักรยานยนต์ และพบว่าในพื้นที่บ่ออิฐมีการใช้จักรยานยนต์เป็นพาหนะมากกว่าพื้นที่ท่าเสา สำหรับการติดต่อภายในชุมชนทั้งสองพื้นที่ใช้การเดินเท้า และใช้รถจักรยานยนต์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการติดต่อกับภายนอกชุมชนส่วนใหญ่ใช้รถประจำทาง

สำหรับภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชน พบว่า ทั้งสองพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น (ภาษาใต้)

ผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้านทั้งสองพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ให้ความสนใจในด้านข่าวสาร โดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ (การทำประมง)

ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา พบว่า ผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้านทั้งสองพื้นที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด และยึดหลักการดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนา ตลอดจนปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำ